

УДК 371.7

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-107-3-212-224>

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ

Л. Г. Цибулько

ORCID 0000-0003-1201-3215

С. С. Чорний

ORCID 0009-0004-3363-295X

А. В. Бойченко

ORCID 0000-0002-3143-7008

У статті розкривається сутність педагогіки здоров'я та здоров'язберігаючого потенціалу особистості як інтегрованого поняття, що відбиває певну життєву позицію людини, спрямовану на збереження і зміцнення здоров'я та засноване на виконанні норм, правил і вимог особистості та загальної гігієни; визначаються напрями педагогіки здоров'я, що сприяють збереженню та розвитку здоров'я підростаючого покоління: фізкультурно-оздоровче – збереження та розвиток здоров'я дітей, підлітків та юнацтва засобами фізичної культури; лікувально-реабілітаційне (оздоровлення дитячого населення за допомогою фізіо-, фіто-, фармако-, психотерапевтичних заходів та лікувальної фізкультури; гігієно-профілактичне збереження здоров'я учнів через раціональну організацію навчальної діяльності; еколого-зберігаючий розвиток здоров'я при формуванні екологічно доцільного навчально-виховного навчання, організації діяльності здобувачів освіти щодо збереження та розвитку здоров'я за допомогою актуалізації їх особистісного зростання, розвитку рефлексивних здібностей, ціннісного сенсу життєдіяльності, умінь приймати відповідальні рішення за власне здоров'я; забезпечення безпеки життєдіяльності (навчання учнів у ситуаціях, зумовлених природними, техногенними та побутовими факторами); конфесійне - виховання здорової особистості з пріоритетом розвитку духовного життя людини.

Робиться висновок, що в процесі цілеспрямованого розвитку здоров'язберігаючого потенціалу у майбутніх фахівців з фізичної культури відбувається стимулювання усвідомлення здоров'я як особистісної цінності, тобто наявність ціннісного ставлення до

здоров'я, розуміння культури здоров'я як складової загальної культури особистості та прагнення здорового способу життя. Розвиток здоров'язберігаючого потенціалу здобувачів освіти має бути однією з основних складових освітнього процесу сучасного закладу освіти, а суспільство, яке прагне жити в гармонії із довкіллям, має не лише декларувати, а й формувати систему цінностей здоров'я у кожного громадянина України.

***Ключові слова:** культура здоров'я, педагогіка здоров'я, здоров'язберігаючий потенціал особистості, здоров'язберігаючий освітній заклад, спеціаліст з фізичної культури, здоров'язберігаючі технології.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Безперечним є факт, що здоров'я громадян України є одним із складових національної безпеки. Соціально-економічна напруженість, що відбувається сьогодні в країні, негативно впливає на всі сфери життя українського суспільства, що є загрозою для нормальної життєдіяльності людини. Здоровий спосіб життя – це поведінка людини, яка відбиває певну життєву позицію, спрямована на збереження і зміцнення здоров'я та заснована на виконанні норм, правил і вимог особистої та загальної гігієни. У рейтингу загальнолюдських цінностей здоров'я посідає найвищу позицію, оскільки є підґрунтям продуктивного, повноцінного життя людини. Натомість наявність шкідливих для здоров'я звичок, зростання нервово-психічного напруження, малорухливий спосіб життя, неякісне харчування призвели до найнижчої тривалості життя українців серед європейських країн. Сьогодні спостерігається значний відсоток молоді, що мають ті або інші захворювання. Ця проблема стосується також майбутніх фахівців з фізичної культури, адже саме вони повинні навчити здоровому способу життя та здоров'язбережувальній поведінці майбутнє України – дітей та молодь (Бараболя, 2013). Життя молодого покоління ускладнене високими темпами діяльності, стресами, конкурентністю як реальною складовою сучасного життя. Учені зазначають, що здоров'я громадян України є одним із складових національної безпеки (Омельченко, 2012).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, і на які спирається автор. Здоров'язбережувальна діяльність, яка відбиває певну життєву позицію людини, спрямована на збереження і зміцнення здоров'я та заснована на виконанні норм, правил і вимог особистої та загальної гігієни. Проте реалії сьогодення висувають нові виклики саме через російську агресію, яка сьогодні є одним з найтяжчих випробуванням для усіх сфер життєдіяльності

нашої держави і здоров'я в першу чергу. В умовах впровадження воєнного стану та карантинних обмежень це набуває надзвичайної актуальності, коли весь час студенти вимушені витратити лише на розумову активність (Волков, 2022; Шкарлет, 2022).

Саме тому питання збереження та покращання здоров'я студентської молоді, зважаючи на реалії сьогодення, є одним із найактуальніших. Ці нові реалії визначають нові пріоритетні напрямки професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Особливого значення набуває спрямованість професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури на роботу зі здоров'язбереження дітей та молоді в умовах воєнного стану (Калюжна, 2022). З огляду на це, актуальним завданням сьогодні у професійній підготовці майбутнього фахівця з фізичної культури є розвиток здоров'язбережувального потенціалу за напрямком попередження дидактогенних порушень здоров'я. Це новий напрям здоров'язбереження, що вимагає певних змін у спрямованості професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, а саме: нових знань, підходів, методичних прийомів до застосування сучасних відповідних технологій оздоровчого супроводу усіх учасників освітнього процесу (Криштал, 2022).

Різні аспекти професійно-педагогічної підготовки фахівців з фізичної культури висвітлені в наукових дослідженнях С. Балбенка, О. Бакицької, В. Бартеневої, В. Григоренка, О. Ємця, В. Пристинського, Є. Приступи, Л. Пундик, Р. Сірко, Л. Сущенко, Б. Шияна та інших учених. Професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури до проведення оздоровчої роботи з учнями різного віку вивчали В. Ареф'єв, С. Балбенко, О. Дубогай, Ю. Железняк, М. Зубалій, Л. Сущенко, Т. Круцевич, Б. Шиян, Ю. Шкретій та інші, проте проблема розвитку здоров'язберігаючого потенціалу особистості ще має бути належним чином досліджена, особливо в умовах війни в Україні.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблема розвитку здоров'язберігаючого потенціалу особистості та відповідно до цього формування здоров'язбережувальної поведінки на сьогодні залишається не достатньо вирішеною в теорії та практиці, що підсилюється наявністю суперечностей, зокрема, між: соціальним замовленням держави щодо підготовки фахівців з фізичної культури, виховання здорового покоління та недостатньою розробленістю цієї проблеми в науковій літературі; необхідністю вдосконалення процесу розвитку здоров'язберігаючого потенціалу особистості та виховання на цій основі здорового способу життя студентів факультетів фізичного виховання ЗВО та підготовки їх до роботи з попередження порушень здоров'я учнів загальноосвітньої школи.

Аналіз державних документів: Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті (Національна доктрина розвитку освіти, 2002), Законів України «Про вищу освіту» (Закон про вищу освіту, 2014), Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року, 2016) та ін. свідчить про те, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання підростаючого покоління в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності, забезпечення в кожному закладі освіти гуманістичного підходу до здобувачів освіти, відповідних умов для розвитку здорової особистості.

Метою статті є визначення поняття здоров'язберігаючий потенціал особистості в контексті реалізації педагогіки здоров'я в освітній установі в сучасних умовах підготовки фахівців з фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Розвиток здоров'язбережувального потенціалу особистості тісно пов'язаний з етапами формування професіоналізму під час підготовки фахівців з фізичної культури до виконання своїх професійних функцій: етап усвідомлення проблеми стрімкого погіршення здоров'я, низького рівня культури здоров'я здобувачів освіти та значущості особи вчителя фізичної культури як безумовного персоніфікованого зразка культури, зокрема, фізичної; етап оволодіння майбутніми фахівцями оздоровчими технологіями та навичками повсякденної роботи з метою виявлення, правильної оцінки фізичних і творчих здібностей здобувачів освіти, пошуку найбільш раціональних та ефективних методів оздоровлення; етап реалізації майбутніми фахівцями отриманої підготовки на практиці у співпраці з медиками (для допомоги контролювання процесу оздоровлення) із самими здобувачами освіти (здійснення оздоровлення та навчання технологіям оздоровлення) і їхніми батьками (підвищення валеологічних знань щодо оздоровлення їх дітей)» (Безкоровайна, 2017, с. 17).

Здоров'язберігаючий потенціал особистості як інтегроване поняття, що відбиває певну життєву позицію людини, спрямовану на збереження і зміцнення здоров'я та засноване на виконанні норм, правил і вимог особистої та загальної гігієни. Здоров'язберігаючий потенціал майбутніх фахівців з фізичної культури спирається на особистий досвід організації фізичної активності як культурної цінності, що набуває людина в процесі систематичних занять фізичними вправами, при його фізичному вихованні, спортивній підготовці, інших формах індивідуальної та колективної

фізичної активності. Досі такий досвід був, по суті, головним джерелом формування здоров'язберігаючого потенціалу особистості. До цієї категорії цінностей потрібно віднести і руховий, моторний досвід, який набуває людина в процесі праці і виконання різних рухових процесів у повсякденному житті. Знання в галузі фізичного виховання, здобуті медициною, фізіологією, біохімією, педагогікою, психологією, теорією та методикою фізичного виховання у взаємодії з іншими науками – це є основною цінністю фізичної культури, загальним надбання людства (Шукатка, 2020).

На розвиток здоров'язберігаючого потенціалу особистості впливають такі чинники: соціальні (соціальна орієнтація на здоровий спосіб життя, стійка мотивація до здоров'я, осмислена потреба у валеологічних знаннях та навичках); психолого-фізіологічні (функціональний стан організму, індивідуально-типологічні якості організму, відповідні думки та переконання щодо здоров'я, поняття важливості здоров'я тощо), організаційно-педагогічні, які класифікуються на організаційні (навчальний процес, побудова розпорядку дня, режим рухової активності), процесуальні (освітній стандарт, розумові та фізичні навантаження) та професійно-компетентнісні (антистресова педагогічна тактика, мотивований, комплексний підхід педагога до оцінки стану здоров'я учнів, використання здоров'язберігаючих технологій, постійний моніторинг стану здоров'я учнів, застосування адекватних діагностичних методик), управлінські (основні параметри функціонування здоров'язберігаючих ситуацій навчального закладу, матеріально-технічні, фінансові, кадрові, інформаційні, методичні ресурси тощо) (Кузьмінський, 2016).

Такі чинники поглиблюють розуміння сутнісних характеристик здоров'язберігаючого середовища, підкреслюючи необхідність цілісного підходу до його створення. Під час проектування здоров'язберігаючого середовища сучасного освітнього закладу необхідно забезпечити:

- розробку та утвердження здоров'язберігаючої концепції, формулювання стратегічних цілей та завдань;
- здійснення діагностики та моніторингу стану здоров'я студентів;
- залучення студентів до методів здорового способу життя, створення валеологічних понять;
- підвищення професійної компетентності педагогічного колективу в контексті здоров'язбережувальної діяльності, що формує культуру здоров'я;
- змістовне спілкування всіх учасників педагогічного процесу (адміністрації, викладачів, інструкторів з фізичної культури, психологів, медичних сестер, студентів, батьків), визначення їх

обов'язків та відповідальності у реалізації програмних цілей (Долинський, 2011).

Сьогодні сучасний заклад вищої освіти в умовах небезпеки має стати центром збереження здоров'я усіх учасників освітнього процесу, безпечним здоров'язберігаючим середовищем. Основними показниками ефективності функціонування здоров'язберігаючого середовища є такі: матеріально-технічна забезпеченість здоров'язберігаючого середовища, їх відповідність усім нормам; відповідність організації системи харчування діючим санітарним правилам та нормам; міжособистісні взаємини між суб'єктами навчально-виховного процесу; стан фізичного та психічного здоров'я студентів та викладачів; показники рухової підготовленості учнів, рівень професійної компетентності педагогів, цілісність оздоровчих впливів та стабільність результатів.

Для успішної реалізації своєї професійної діяльності випускникам закладів вищої освіти поряд з цілим рядом особистісних та професійних якостей необхідно мати міцне здоров'я та достатню фізичну підготовленість. Головну роль у вирішенні цього завдання відіграє формування майбутніх фахівців з фізичної культури готовності до здоров'язбережувальної діяльності (Безкопильний, 2020).

Проте основою здоров'язбережувальної діяльності є здоров'язбережувальний потенціал особистості. Це поняття тісно пов'язане з готовністю особистості вести здоровий спосіб життя як у фізичній, соціальній, психічній, так і в духовній сферах. Мета розвитку здоров'язберігаючого потенціалу – сформувати необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити використовувати їх у повсякденному житті. Педагогіка, з одного боку, повинна сформувати у молодих людей спеціальні знання, уміння, навички збереження та зміцнення свого здоров'я, створення індивідуального здорового способу життя, а з іншого – передбачати в педагогічних технологіях можливість здійснення самостійних спроб удосконалення себе, свого тіла, психіки, емоцій, працювати над розвитком своїх комунікативних здібностей, виховувати гуманне ставлення до світу, до оточення, самого себе (Кришталь, 2022).

Під здоров'язберігаючими технологіями сьогодні слід розуміти: сприятливі умови навчання (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим (Ткаченко, 2015).

Сутність здоров'язберігаючих технологій також виявляється у комплексній оцінці умов виховання та навчання, які дозволяють

підтримувати нинішній стан студентів, формувати високий рівень їхнього здоров'я, навичок здорового способу життя, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я та проводити відповідні психолого-педагогічні, реабілітаційні заходи. Метою забезпечення успішності навчальної діяльності та її мінімальної фізіологічної «вартості» є покращення якості життя суб'єктів освітнього середовища (Ткаченко, 2015, с. 19). Слід зазначити, що впровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій пов'язане з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних здоров'язберігаючих технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності.

Розвиток здоров'язберігаючого потенціалу як визначальної мети педагогіки здоров'я забезпечується вирішенням таких завдань:

- формування у них системи знань про здоров'я людини та шляхи та способи її становлення;
- оснащення їх засобами становлення свого здоров'я за умов освітнього процесу;
- забезпечення умов постійного застосування отриманих знань і освоєних способів у різних сферах своєї життєдіяльності.

Реалізація першого завдання здійснюється через орієнтацію змісту освіти для здоров'я як фундаментальну цінність людського життя; вирішення другого завдання передбачає реалізацію системи заходів, що передбачають активізацію адаптаційних механізмів, нарощування резервних потужностей організмів здобувачів освітніх та навчання їх способам управління становленням свого здоров'я. Втілення в життя третього завдання забезпечується створенням умов для здоров'я діяльності учнів і вчителів як в рамках навчального процесу, так і за його межами. Це означає, що: організація всього процесу освіти забезпечує усім учасникам освітнього процесу можливість займатися своїм здоров'ям, застосовуючи освоєні методи його становлення; всі оздоровчі заходи співвіднесені з можливостями конкретного навчального процесу, що протікає у конкретних умовах конкретного навчального закладу; непорушне виконання усіма учасниками освітнього процесу встановлених заходів щодо збереження свого здоров'я та здоров'я учнів вважається показником належного виконання ними своїх функціональних обов'язків.

Серед здоров'язберігаючих освітніх технологій виділяють: організаційно-педагогічні технології, що визначають структуру навчального процесу, сприяють запобіганню перевтомі, гіподинамії та іншим дизадаптаційним станам; психолого-педагогічні технології, пов'язані з безпосередньою роботою викладачів на парях, забезпеченням психолого-

педагогічного супроводу всіх елементів освітнього процесу; навчально-виховні технології, які включають програму навчання турботі про своє здоров'я та формування культури здоров'я студентів, мотивацію ведення здорового способу життя, попередження шкідливих звичок, проведення організаційно-виховної роботи зі студентами (Ткаченко, 2015).

Здоров'язбережувальна діяльність фахівців з фізичної культури реалізується за таких умов: створення умов для зміцнення здоров'я студентів та їх всебічного розвитку; організація навчально-виховного процесу з урахуванням його психологічного та фізіологічного впливу на організм студента; розробку та реалізацію навчальних програм з формування культури здоров'я та профілактики шкідливих звичок; корекцію порушень здоров'я з використанням комплексу оздоровчих та медичних заходів; медико-психолого-педагогічний моніторинг стану здоров'я, фізичного та психічного розвитку; функціонування служби психологічної допомоги викладачам та студентам щодо подолання стресів, тривожності; контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних норм організації навчально-виховного процесу, нормування навчального навантаження та профілактики стомлюваності студентів; організацію збалансованого харчування студентської молоді у навчальному закладі (Воронін, 2006).

Висновки. Таким чином, вирішення проблеми модернізації сучасного освітнього процесу, його особистісно-діяльнісний аспект щодо збереження здоров'я молодого покоління України ґрунтується на впровадженні педагогіки здоров'я, в основі якої полягає здоров'язберігаючий потенціал та здоров'язбережувальна діяльність особистості, що є основними положеннями нової парадигми освіти, зокрема в умовах воєнного стану. Здоров'я має стати фундаментальною цінністю людського буття: сьогодні категорія «здоров'я» набуває особливої актуальності, трансформуючись у глобальну проблему існування людської цивілізації, зумовивши перегляд ставлення населення до власного здоров'я та впровадження в життя оздоровчої ідеології. Основа таких змін – у формуванні природовідповідних життєвих позицій кожної людини щодо світу, самої себе і власного здоров'я. В процесі цілеспрямованого розвитку здоров'язберігаючого потенціалу у майбутніх фахівців з фізичної культури відбувається стимулювання усвідомлення здоров'я як особистісної цінності, тобто наявність ціннісного ставлення до здоров'я, розуміння культури здоров'я як складової загальної культури особистості та прагнення до здорового способу життя. Тож розвиток здоров'язберігаючого потенціалу має бути однією з основних складових освітнього процесу сучасного закладу освіти. Адже суспільство, яке прагне жити в гармонії із довкіллям, має не лише декларувати, а й формувати систему цінностей у кожного громадянина, що, безумовно, є

одним із чинників благополуччя як людини, так і родини та суспільства в цілому. Духовне і національне відродження вищої школи, вирішення завдання щодо формування соціально-активної особистості та створення сприятливих умов для формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я дітей та учнівської молоді, розвитку їхніх життєвих ресурсів, намагання зробити здоровий образ життя сутнісною характеристикою їхньої життєдіяльності, актуалізує питання підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, здатних успішно виконувати професійні завдання і обов'язки.

Література

1. Бараболя В. І. Школа сприяння здоров'ю – школа майбутнього. *Основи здоров'я*, 2013. № 3. С. 39-42.
2. Омельченко С., Каліберда Л. Здоров'язбережувальна педагогіка: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Рідна школа*, 2012. № 7. С. 25–28.
3. Волков Д., Абатурова О. Особливості зв'язку просоціальних тенденцій та психічного здоров'я студентів в умовах військового стану. *Collection of scientific papers «АЛОГОΣ»*, 2022. №.8. Paris, France. С. 292-297.
4. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек», 2022. 140 с.
5. Калюжна О. Особливості формування здоров'язберігаючих компетенцій студентів в умовах воєнного стану. *Здоров'я і суспільство в умовах війни*, 2022. С. 17.
6. Застосування здоров'язбережувальних технологій здобувачами вищої освіти в умовах дистанційного навчання та воєнного стану / А. І. Кришталь, В. В. Тютюнник, І. М. Щербак, Л. В. Дрожик, П. П. Пашинський. *Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти* : зб. наук. пр. [матеріалів круглого столу 20 жовт. 2022 р.] / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди [та ін.; за заг. ред. Ю. Д. Бойчука]. Харків, 2022. С. 104–106.
7. Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. *Освіта*, 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.
8. Закон України від 01.07.2014 №1556-VII «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru> (дата звернення 18.06.2023)
9. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> (дата звернення 18.06 2023).
10. Шукатка О. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу загальної середньої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2020. № 70. Т. 4. URL: http://www.pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_4/43.pdf (дата звернення (22.06 2023).

11. Кузьмінський А. І. Стан і шляхи збереження і поліпшення здоров'я студентів. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. Черкаси, 2016. Вип. 15. 49 с.
12. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховному процесі : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04. Одеса, 2011. 44 с.
13. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.
14. Ткаченко В. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2015. 20 с.
15. Воронін Д. С. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Херсон, 2006. 225 с.

References

1. Barabolia, V. I. (2013). Shkola spryiannia zdoroviu – shkola maibutnoho [The school of health promotion is the school of the future]. *Osnovy zdorovia*. № 3. S. 39–42 (ukr).
2. Omelchenko, S., Kaliberda, L. (2012). Zdoroviazberezhuvalna pedahohika: suchasni tendentsii ta perspektyvy rozvytku [Health-saving pedagogy: modern trends and development prospects]. *Ridna shkola*. № 7. S. 25–28 (ukr).
3. Volkov, D., Abaturova, O. (2022). Osoblyvosti zviazku prosotsialnykh tendentsii ta psykhichnoho zdorovia studentiv v umovakh viiskovoho stanu. [Peculiarities of the relationship between pro-social tendencies and mental health of students under martial law]. *Collection of scientific papers «ΛΟΗΟΣ»*. №. 8. Paris, France. S. 292-297 (ukr).
4. Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Education of Ukraine under martial law] (2022). Innovatsiina ta proiektna diialnist: Naukovo-metodychnyi zbirnyk/ za zahalnoiu red. S. M. Shkarleta. Kyiv-Chernivtsi «Bukrek» (ukr).
5. Kaliuzhna, O. (2022). Osoblyvosti formuvannia zdoroviazberihaiuchykh kompetentsii studentiv v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of the formation of students' health-preserving competencies in the conditions of martial law]. *Zdorovia i suspilstvo v umovakh viiny* (ukr).
6. Zastosuvannia zdoroviazberezhuvalnykh tekhnolohii zdobuvachamy vyshchoi osvity v umovakh dystantsiinoho navchannia ta voiennoho stanu [The use of health-saving technologies by students of higher education in the conditions of distance learning and martial law] (2022). A. I. Kryshchal, V. V. Tiutiunyyk, I. M. Shcherbak, L. V. Drozhyk, P. P. Pashynskiy. Aktualni pytannia spetsialnoi, inkliuzyvnoi i zdoroviazberezhuvalnoi osvity : zb. nauk. pr. [materialiv kruhloho stolu 20 zhovt. 2022 r.] / Kharkiv. nats. ped. un-t imeni H. S. Skovorody [ta in. ; za zah. red. Yu. D. Boichuka]. Kharkiv. S. 104–106 (ukr).

7. Natsionalna doktryna rozvytku osvity: zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 r. [National doctrine of education development: approved. by decree of the President of Ukraine] (2002). *Osvita. kvit. (№ 14)*. S. 2–4 (ukr).
8. Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 №1556-VII «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine dated July 1, 2014 No. 1556-VII "On Higher Education"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru> (date of appeal: 18.06.2023) (ukr).
9. Natsionalna stratehiia z ozdorovchoi rukhovoï aktyvnosti v Ukraini na period do 2025 roku «Rukhova aktyvnist – zdorovyï sposib zhyttia – zdorova natsiia» [National strategy for healthy physical activity in Ukraine for the period until 2025 "Physical activity - healthy lifestyle - healthy nation"]. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> (date of appeal: 18.06.2023) . (ukr).
10. Shukatka, O. V. (2020). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do orhanizatsii fizkulturno-ozdorovchoho seredovyscha zakladu zahalnoi serednoi osvity [Preparation of future physical education teachers for the organization of the physical culture and health environment of the general secondary education institution]. *Pedahohika formuvannia tvorchoï osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. № 70. T. 4*. Retrieved from: http://www.pedagogyjourn.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_4/43.pdf (date of appeal: 22.06.2023) (ukr).
11. Kuzminskyi, A. I. (2016). Stan i shliakhy zberzhennia i polipshennia zdorovia studentiv [The state and ways of preserving and improving the health of students]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriiia «Pedahohichni nauky»*. Cherkasy. Vyp. 15 (ukr).
12. Dolynskyi, B. T. (2011). Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv do formuvannia zdoroviazberezhualnykh navychok i vmin u molodshykh shkolariv u navchalno-vykhovnomu protsesi [Theoretical and methodological principles of training future teachers for the formation of health-saving skills and abilities of younger schoolchildren in the educational process]: avtoref. dys. ... doktora ped. nauk : spets. 13.00.04. Odesa (ukr).
13. Bezcopylnyi, O. O. (2020). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do zdoroviazberezhualnoi diialnosti v osnovnii shkoli: teoriia ta metodyka : monohrafiia [Preparation of future physical education teachers for health-preserving activities in primary school: theory and methodology]. Cherkasy : ChNU im. B. Khmelnytskoho (ukr).
14. Tkachenko, V. V. (2015). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do vykorystannia zdoroviazberezhualnykh tekhnolohii u dytiachykh ozdorovchykh taborakh : avtoref. [Training of future physical education teachers to use health-saving technologies in children's health camps]. Dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kirovohrad (ukr).
15. Voronin, D. Ye. (2006). Formuvannia zdoroviazberhaiuchoï kompetentnosti studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv zasobamy fizychnoho vykhovannia:[Formation of health-preserving competence of students of higher educational institutions by means of physical education]. Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.07. Kherson (ukr).

PEDAGOGY OF HEALTH AND HEALTH SAVING POTENTIAL OF PERSONALITY**L. Tsybulko, S. Chorny, A. Boychenko**

The article reveals the essence of health pedagogy and the health-preserving potential of the individual as an integrated concept that reflects a certain life position of a person, aimed at preserving and strengthening health and based on compliance with the norms, rules, and requirements of personal and general hygiene. The directions of health pedagogy are determined that contribute to the preservation and development of the health of the younger generation, namely, physical education and health - the preservation and development of the health of children, adolescents and youth by means of physical culture; therapeutic and rehabilitation (improving the health of the child population with the help of physio-, phyto-, pharmaco-, psychotherapeutic measures and physical therapy; hygienic and preventive preservation of the health of students through the rational organization of educational activities; environmentally-saving health development in the formation of environmental education training, organization of activities applicants for education in the preservation and development of health through the actualization of their personal growth, the development of reflexive abilities, the value meaning of life, the ability to make responsible decisions for their own health, ensuring life safety (training students in man-made and everyday factors, confessional – raising a healthy personality with the priority of developing spiritual human life. It is concluded that in the process of purposeful development of health-saving potential, future physical education specialists are stimulated to understand health as a personal value, that is, the presence of a value-based attitude to health, understanding of the culture of health as a component of the general culture of the individual and the desire for a healthy lifestyle. the development of the health-saving potential of education seekers should be one of the main components of the educational process of a modern educational institution, and a society striving to live in harmony with the environment should not only declare, but also form a system of health values for every citizen of Ukraine.

Key words: *health culture, health pedagogy, health-preserving potential of the individual, health-preserving educational institution, physical education specialist, health-preserving technologies.*

Цибулько Людмила Григорівна – доктор педагогічних наук, доцент, в. о. зав. кафедри педагогіки ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Дніпро, Україна). E-mail:luda.czibulcko@gmail.com

Tsybulko Liudmyla Hryhorivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Acting Head of the Pedagogy Department of SHEI “Donbas State Pedagogical University” (Dnipro, Ukraine). E-mail:luda.czibulcko@gmail.com

Чорний Сергій Сергійович – аспірант 1 року навчання спеціальності «Професійна освіта» ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; старший викладач спеціальної кафедри № 3 Інституту Управління державної

охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Заслужений майстер спорту України (м. Київ, Україна). E-mail serg.chorny@ukr.net

Chorny Serhii Serhiiiovych – postgraduate student of the 1st year of study in the Vocational Education specialty of SHEI “Donbas State Pedagogical University”; Senior Lecturer of the Special Department № 3 of the Institute of State Security of Ukraine of Taras Shevchenko Kyiv National University, Honored Master of Sports of Ukraine (Kyiv, Ukraine). E-mail serg.chorny@ukr.net

Бойченко Артем Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення. Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: bojcenkgoa@gmail.com

Boichenko Artem Vasylovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Physical Education and Sports Improvement Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy” of the Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine). E-mail: bojcenkgoa@gmail.com